

RAPPORT 36/2008

Karriereveier for forskere i UVK

Jorunn Spord Borgen, Terje Bruen Olsen og Petter Aasen

© NIFU STEP Norsk institutt for studier av innovasjon, forskning og utdanning
Wergelandsveien 7, 0167 Oslo

Rapport 36/2008
ISBN 978-82-7218-592-2
ISSN 1504-1824

For en presentasjon av NIFU STEPs øvrige publikasjoner, se www.nifustep.no

Norsk institutt for studier av innovasjon, forskning og utdanning
Norwegian Institute for Studies in Innovation, Research and Education
Wergelandsveien 7, 0167 Oslo
Tlf. +47 22 59 51 00 • www.nifustep.no

RAPPORT 36/2008

Jorunn Spord Borgen, Terje Bruen Olsen og Petter Aasen

Karriereveier for forskere i UVK

Forord

I denne rapporten presenteres resultater av kartlegging av karriereveier for forskere som har vært eller er doktorander fra prosjekter finansiert av Utbildningsvetenskapliga komitéen (UVK) i Vetenskapsrådet i Sverige.

Kartleggingen ble gjennomført i 2007 som en nettbasert spørreundersøkelse sendt ut til respondentene via e-post.

Oppdragets formål har vært å kartlegge hvordan karriereløpet for disse doktorandene har artet seg fra de tok sin kandidateksamen til de eventuelt har fullført sin doktorgrad, og deres yrkesaktivitet er per 2007. Dette skal bidra til å belyse resultatene av forskningsfinansieringen i UVK-prosjektene.

Utbildningsvetenskapliga komitéen (UVK) er kartleggingens oppdragsgiver. Rapporten som nå foreligger ble levert UVK i november 2007 til kommentar. Den lave svarprosenten fra respondentene førte til at UVK ønsket å avvente publiseringen for å kunne vurdere mulighetene for videreutvikling av datagrunnlaget. Rapportens status er nå at den utgjør en del av informasjonsgrunnlaget i forbindelse med fordypningsstudier i UVK.

Kartleggingen er gjennomført av Jorunn Spord Borgen i samarbeid med Terje Bruen Olsen og Petter Aasen. I tillegg har Nils Henrik Solum bearbeidet spørreskjemaet for nettbesvarelse og vært ansvarlig for den tekniske gjennomføringen.

Oslo, oktober 2008

Per Hetland
Direktør

Magnus Gulbrandsen
Forskningsleder

Innhold

1	Innledning	7
1.1	Hvem undersøker vi?	7
1.2	Spørreskjemaundersøkelsen	8
2	Respondentenes kjønn og alder	9
3	Respondentenes utdanning og yrkesvirksomhet før forskerutdanningen	10
4	Forskerutdanningen	13
4.1	Innretning og tid	13
4.2	Innholdet i forskerutdanningen	16
4.3	Forskningsmiljøet	18
4.4	Utenlandsopphold	19
5	Yrke/arbeid i dag	21
5.1	Yrkesvirksomhet	21
5.2	Nytten av forskerutdanningen	23
6	Oppsummering	25
7	Avsluttende refleksjon	27
	Litteratur	28
	Tabelloversikt	29
	Vedlegg 1: Respondentenes kommentarer	31
	Vedlegg 2: Spørreskjemaet	33

1 Innledning

NIFU STEP har gjennomført en spørreskjemaundersøkelse om karriereveier for forskere som har vært eller er doktorander fra prosjekter finansiert av Utbildningsvetenskapliga komitéen (UVK) i Vetenskapsrådet i Sverige. Oppdragets formål har vært å kartlegge hvordan karriereløpet for disse doktorandene har artet seg fra de tok sin kandidateksamen til de eventuelt har fullført sin doktorgrad, og deres yrkesaktivitet er per 2007. Dette skal bidra til å belyse resultatene av forskningsfinansieringen i UVK-prosjektene.

1.1 Hvem undersøker vi?

Undersøkelsen tar utgangspunkt i forskere som i følge Utbildningsvetenskapliga komitéen (UVK) i Vetenskapsrådet i Sverige i 2007 var registrert som doktorand på et UVK-prosjekt som fikk støtte i 2001 og/eller 2002. Dette dreier seg både om personer som er under forskerutdanning, og personer som har avlagt en doktorgrad frem til sommeren 2007. Denne målgruppen utgjorde i 2001 til sammen 96 personer, og i 2002 til sammen 47 personer. Utgangspunktet for denne kartleggingen har samlet sett vært 143 personer.

Undersøkelsen er gjennomført som en nettbasert spørreundersøkelse. For å nå forskerne fikk vi fått oppgitt navn samt e-postadresser fra UVK. Det ble våren 2007 gjennomført en test for å sjekke at disse adressene var operative.¹ Det viste seg at kun ca. 1/4-del av adressene var i funksjon.

UVK gjennomgikk på denne bakgrunn listene på nytt, og oppdaterte navn samt e-postadressene. I denne gjennomgangen skilte UVK de aktuelle respondentene i tre kategorier: De med bekreftet e-postadresse, de med e-postadresse som ikke fungerte, og de med e-postadresse som fungerte, men som ikke besvarte UVKs henvendelser. I gruppen doktorander 2001 var det 29 av de 96 som var aktuell for undersøkelsen, men som ikke besvarte. I tillegg var det tre som ikke hadde en e-postadresse som fungerte. I gruppen fra 2002 var det 10 som ikke besvarte av de 47 som det ut fra UVKs vurdering var aktuelt å inkludere. I tillegg var det fire som hadde en e-post som ikke fungerte.

Blant de som ikke besvarte finnes sannsynligvis noen som mener at de ikke er riktig person. Blant svarene er det ett som kan illustrere dette: "Jag har inte varit doktorand på ett UVK-projekt. Jag har varit nära anknuten, men min finansiering har kommit från annat håll." En annen skriver: "Hej, jag är inte säker på att jag är en "riktig" person att ha med i undersökningen. Det beror på följande: Jag var inte doktorand-anställd i projekten som jag medverkade i, utan arbetade som adjunkt. Jag var inte med i projekten för att jag var doktorand." Dette indikerer at en del av doktorandene ikke kjenner til hvor deres prosjektfinansiering kommer fra.

Tabell 1 gir en oversikt over målgruppen og de reduksjoner som er foretatt i denne fra UVK sin side, jf. redegjørelsen ovenfor. Fra NIFU STEP ble det på denne bakgrunn altså sendt ut 97 henvendelser per e-post med anmodning om å besvare et WEB-basert spørreskjema. Det kom inn 53 svar, altså en svarprosent på 55.

¹ Se vedlegg nr. 2 angående e-posten som ble sendt ut til alle aktuelle respondenter.

Tabell 1 Oversikt over målgruppen

År for støtte fra UVK	Aktuelle doktorander	Ikke nådd	Ikke besvart	Potensielle respondenter
2001	96	3	29	64
2002	47	4	10	33
Totalt	143	7	39	97

1.2 Spørreskjemaundersøkelsen

UVK ønsket å få belyst følgende gjennom denne kartleggingen:

1. Demografiske opplysninger: alder, kjønn, etc.
2. Før-situasjonen: Tiden mellom kandidateksamen og doktorgradsstipendet (utdanning og tidligere yrkesvirksomhet)
3. Doktorandtjenesten:
 - a. Hva de har gjort i løpet av doktorgradsstipendet (finansiering, organisering, internasjonalisering, doktorutdanning/forskerskoler).
 - b. Internasjonalisering og mobilitet
 - c. Prosjekttema i henhold til UVK-kategoriene
 - d. Planer, forventninger, ønsker om fremtiden
4. Etter-situasjonen/yrkeskarriere: her skulle det være dekket både type yrke og innhold i yrket, relevansen av å ha en doktorgrad, samt hvor tilfreds de er med situasjonen nå

På bakgrunn av dette materialet var det ønskelig å se på samspillet mellom forskningsområder, miljøer og doktorandene, særlig med henblikk på størrelsen på forskningsmiljøet. I tillegg ønsket UVK å få belyst mobilitet, nasjonalt og internasjonalt, og få diskutert likheter/ulikheter mellom forskningsområder og miljøer.

Spørreskjemaene er utviklet av NIFU STEP på grunnlag av tidligere studier ved instituttet. Disse studiene har sett på doktorgradsstudenter og gjennomstrømning i norsk forskerutdanning (Tvede 2003), studier av organisert doktorgradsutdanning ved Universitet i Bergen (Tvede og Hovdehaugen 2003), postdoktorordningen i Norge (Kyvik, Bruen Olsen og Vabø 2003), doktorer og deres yrkeskarriere i Norge (Bruen Olsen 2007), og utenlandske statsborgere med norsk doktorgrad (Brofoss og Bruen Olsen 2007).

I forbindelse med at NIFU STEP fikk i oppdrag å gjennomføre en studie av forskerrekuttering i Norge ble Instituttet for studier av utdanning og forskning, SISTER, gitt i oppdrag å gjøre en supplerende med sammenlignbare data fra Sverige og Danmark (Blomkvist & Melin 2006). Denne studien har også vært nyttig i forbindelse med kartleggingen av UVK-doktorandene her.

Med utgangspunkt i disse studiene ble det laget et utkast til spørreskjema som UVK fikk tilsendt til kommentar. Etter at skjemaet var ferdig, ble det oversatt til svensk. På grunnlag av en ytterligere språklig gjennomgang gjort i UVK, ble skjemaet omredigert inn i et nettbasert format som ble sendt ut per e-post til de aktuelle respondentene. Det ble gjennomført to purrerunder.

2 Respondentenes kjønn og alder

I alt er det kommet inn svar fra 53 personer. Dette er forholdsvis få og det har neppe noen hensikt å foreta en omfattende kvantitativ analyse av datamaterialet. For oversiktens skyld presenterer vi likevel i tabellarisk form respondentenes fordeling på de ulike variabler.

Av de 53 respondentene er 38 kvinner og 15 menn, dvs. kvinnene utgjør 61 prosent av respondentene.

To av tre respondenter er 50 år eller yngre på svartidspunktet. Gjennomsnittsalderen for alle er 45 år, for mennene 42 år og kvinnene 46 år. Blant de som er født på 1950- og 1960-tallet er kvinnene i flertall, mens det er nesten halvparten menn i den yngste årsklassen blant doktorandene.

Tabell 2 Respondentenes fødselsår, i tiårsperioder

Fødselstiår	Menn	Kvinner	Alle	Prosent
1940-tallet	1	3	4	8
1950-tallet	4	16	20	38
1960-tallet	5	11	16	30
1970-tallet	5	8	13	25
Totalt	15	38	53	100

Kilde: Undersøkelse av Karriärvägar för forskare inom utbildningsvetenskap, NIFU STEP 2007

3 Respondentenes utdanning og yrkesvirksomhet før forskerutdanningen

Tabell 3 År for avsluttet kandidateksamen

Eksamensår	Menn	Kvinner	Alle	Prosent
1976		1	1	2
1977		1	1	2
1980		2	2	4
1981		2	2	4
1982		1	1	2
1986	2	1	3	6
1989		1	1	2
1990		1	1	2
1991		1	1	2
1992	1		1	2
1994		1	1	2
1996	2	1	3	6
1997	2	1	3	6
1998		4	4	8
1999		6	6	11
2000		1	1	2
2001		2	2	4
2002	1	2	3	6
2004		1	1	2
2005	1		1	2
Ubesvart	6	8	14	26
Totalt	15	38	53	100

Kilde: Undersøkelse av Karriärvägar för forskare inom utbildningsvetenskap, NIFU STEP 2007

Blant de som har besvart spørsmålet om eksamensår har halvparten avlagt eksamen i løpet av de siste 10 år. Her ble det spurt om både år og måned, og dette kan ha gitt rom for misforståelser blant de som har besvart spørsmålet.

Respondentenes alder på eksamenstidspunktet variere fra 21 år til 57 år. Naturlig nok er de fleste respondenter utdannet i pedagogikk eller et annet samfunnsfag. Likevel er det en viss spredning. En tiendedel av respondentene har humaniorabakgrunn, og hver sjettede respondent har utdanningsbakgrunn fra naturvitenskap, teknologi eller medisin og helsefag.

Tabell 4 Område for kandidateksamen

Område	Menn	Kvinner	Alle	Prosent
Pedagogikk	4	17	21	40
Annat samhällsvetenskapligt ämne	4	5	9	17
Humaniora	2	4	6	11
Matematik/naturvetenskap/teknikvetenskap	2	4	6	11
Medicin och hälsa	1	2	3	6
Annat	2	5	7	13
Ubesvart		1	1	2
Totalt	15	38	53	100

Kilde: Undersøkelse av Karriärvägar för forskare inom utbildningsvetenskap, NIFU STEP 2007

Halvparten av respondentene, kvinner som menn, oppgir å ha lærerutdanning.

Tabell 5 Andel med lærerutdanning

	Menn	Kvinner	Alle	Prosent
Ja	7	20	27	51
Nei	8	18	26	49
Totalt	15	38	53	100

Kilde: Undersøkelse av Karriärvägar för forskare inom utbildningsvetenskap, NIFU STEP 2007

Før forskerutdanningen ble påbegynt arbeidet halvparten av respondentene ved et universitet eller høyskole. For mennene gjaldt dette to av tre. Tre av ti respondenter var knyttet til andre deler av utdanningssystemet, en av ti til annen offentlig virksomhet, og noen få personer til privat virksomhet.

Tabell 6 Yrkestilknytning før påbegynt forskerutdanning

Sted	Menn	Kvinner	Alle	Prosent
Universitet eller høyskole	11	20	31	49
Förskola		3	3	5
Grundskola	1	7	8	13
Gymnasium	2	4	6	10
Folkhögskola			0	0
Privat industri/näringsliv	1		1	2
Annan offentlig verksamhet	1	6	7	11
Annan privat verksamhet		3	3	5
Annan	1	3	4	6
Totalt	17	46	63	..

Kilde: Undersøkelse av Karriärvägar för forskare inom utbildningsvetenskap, NIFU STEP 2007

Noen respondenter oppgir flere alternativer.

Før forskerutdanningen ble påbegynt befant en av fire respondenter seg i en studiesituasjon. Enten studerte de med sikte på magister- eller mastereksamen, eller så var de kommet så langt at de var i ferd med å forberede et doktorgradsprosjekt. Nærmere halvparten var sysselsatt med forskning eller undervisning.

Tabell 7 Sysselsetting mellom candidateksamen og påbegynt forskerutdanning

Aktivitet	Menn	Kvinner	Alle	Prosent
Studier för magisterexamen/masterexamen	3	12	15	28
Arbete med att utveckla projekt för doktorsavhandlingen		4	4	8
Forskning	3	3	6	11
Undervisning	6	11	17	32
Annat	3	8	11	21
Totalt	15	38	53	100

Kilde: Undersøkelse av Karriärvägar för forskare inom utbildningsvetenskap, NIFU STEP 2007

De ulike sysselsettinger vitner om at det er varierende tidsspenn mellom candidateksamen og starten av forskerutdanningen. Vel en fjerdedel begynner forskerutdanningen i løpet av ett år etter candidateksamen. Vel halvparten starter forskerutdanningen mellom ett og fem år etter candidateksamen, mens en tredjedel venter mer enn fem år før de starter.

Tabell 8 Tidsspenn mellom kandidateksamen og påbegynt forskerutdanning

Tidsspenn	Menn	Kvinner	Alle	Prosent
Direkt	3	4	7	13
1-6 mån.	1	3	4	8
7 mån.-1 år	2	1	3	6
1-2 år	2	10	12	23
2-3 år	1	6	7	13
3-5 år	1	2	3	6
Mer än 5 år	5	12	17	32
Totalt	15	38	53	100

Kilde: Undersøkelse av Karriärvägar för forskare inom utbildningsvetenskap, NIFU STEP 2007

4 Forskerutdanningen

UVK har ønsket å få belyst erfaringene med doktorandtjenesten, tilbudene om opplæring etc. Doktorandene er derfor spurt om hva de har gjort i løpet av doktorgradsstipendet, hvilken finansiering de har hatt, hvordan doktorandtjenesten har vært organisert, i hvor stor grad det er lagt vekt på internasjonalisering og mobilitet, hva slags doktorutdanning/forskerskoler, etc.

4.1 Innretning og tid

Startåret for forskerutdanningen blant respondentene i undersøkelsen fordeler seg over tidsrommet 1993-2005, men de fleste startet i ett av årene 2000-2004. Finansieringen fra UVK betydde sluttfinansiering for mange doktorander.

Tabell 9 År for påbegynt forskerutdanning

År	Menn	Kvinner	Alle	Prosent
1993	1	1	2	4
1994		1	1	2
1995		2	2	4
1996		2	2	4
1997	1	1	2	4
1998		3	3	6
1999	2	3	5	9
2000	1	6	7	13
2001	2	6	8	15
2002	4	6	10	19
2003	3	5	8	15
2004		1	1	2
2005	1		1	2
Ubesvart		1	1	2
Totalt	15	38	53	100

Kilde: Undersøkelse av Karriärvägar för forskare inom utbildningsvetenskap, NIFU STEP 2007

Bare et lite mindretall av respondentene har avlagt licentiateksamen, og ingen av de øvrige planlegger å avlegge den.

Tabell 10 År for avlagt eller planlagt licentiateksamen

År	Menn	Kvinner	Alle	Prosent
2001	1	1	2	4
2003	1		1	2
2004		2	2	4
2005	1		1	2
2006		1	1	2
Ubesvart	12	34	46	87
Totalt	15	38	53	100

Kilde: Undersøkelse av Karriärvägar för forskare inom utbildningsvetenskap, NIFU STEP 2007

Derimot oppgir de aller fleste respondenter enten har tatt eller planlegger å ta doktoreksamen. Per 2006 har 37 prosent av respondentene avlagt doktoreksamen. I løpet av 2007 vil ytterligere 26 prosent ta den. Mesteparten av de øvrige regner med å bli ferdig i 2008, og noen få i 2009 eller 2010.

Tabell 11 År for avlagt eller planlagt doktoreksamen

År	Menn	Kvinner	Alle	Prosent
2001		1	1	2
2002		2	2	4
2003		1	1	2
2004		4	4	8
2005	3	4	7	13
2006	1	3	4	8
2007	3	11	14	26
2008	4	9	13	25
2009	1	1	2	4
2010	1		1	2
Avlagt/planlagt doktoreksamen, år uoppgitt	1		1	2
Doktoreksamen ikke planlagt		2	2	4
Ubesvart	1		1	2
Totalt	15	38	53	100

Kilde: Undersøkelse av Karriärvägar för forskare inom utbildningsvetenskap, NIFU STEP 2007

I denne kartleggingen er Göteborgs universitet er den institusjon som har flest forskerrekrutter innenfor utbildningsvetenskap finansiert av UVK. Hver fjerde doktoreksamen er eller vil bli avlagt der. En stor andel av disse er kvinner. Deretter følger Karolinska Institutet. Blant respondentene for øvrig avlegges doktoreksamen i utbildningsvetenskap ved en rekke universiteter og høgskoler.

Tabell 12 Lærested for avlagt eller planlagt doktoreksamen

Lærested	Menn	Kvinner	Alle	Prosent
Göteborgs universitet	2	10	12	23
Högskolan i Kristianstad		2	2	4
Högskolan på Gotland	1		1	2
Karolinska Institutet	2	5	7	13
Kungl Tekniska Högskolan	1		1	2
Linköpings universitet		3	3	6
Luleå Tekniska Universitet	1		1	2
Lunds universitet		1	1	2
Lärarhögskolan i Stockholm	2	2	4	8
Malmö Högskola		1	1	2
Mittuniversitetet	1		1	2
Mälardalens Högskola		1	1	2
Stockholms universitet	1	3	4	8
Umeå universitet		1	1	2
Uppsala universitet	2	2	4	8
Örebro universitet		2	2	4
Ubesvart	2	5	7	13
Totalt	15	38	53	100

Kilde: Undersøkelse av Karriärvägar för forskare inom utbildningsvetenskap, NIFU STEP 2007

Vetenskapsrådet står för vel en tredjedel av de kilder som respondentene har oppgitt for finansiering av forskerutdanningen. Universitetet og høgskolen – formodentlig de som respondentene var knyttet til/studerte ved under forskerutdanningen – står også for vel en tredjedel. Industri/næringsliv er nesten ikke representert som finansieringskilde. Andre finansieringskilder – vi vet ikke hvilke – spiller en vesentlig rolle, men først og fremst for de kvinnelige respondentene.

Tabell 13 *Finansieringskilder for forskerutdanningen*

Kilde	Menn	Kvinner	Alle	Prosent
Vetenskapsrådet, Utbildningsvetenskapliga kommittén	9	25	34	31
Vetenskapsrådet, annet ämnesråd	3	1	4	4
Universitet	7	22	29	26
Högskolan	4	9	13	12
Fond/förening	4	4	8	7
Industri/næringsliv		1	1	1
Annan finansiering	4	16	20	18
Vet ej	2		2	2
Totalt	33	78	111	100

Kilde: Undersøkelse av Karriärvägar för forskare inom utbildningsvetenskap, NIFU STEP 2007

Noen respondenter oppgir flere alternativer.

Nesten alle respondenter tenkte seg – naturlig nok - en forskerkarriere på det tidspunkt de begynte på forskerutdanningen, de aller fleste innenfor akademien. Bare noen få oppgir at de tok sikte på andre arbeidsoppgaver enn forskning.

Tabell 14 *Karriereplaner ved starten av forskerutdanningen*

	Menn	Kvinner	Alle	Prosent
Forskning inom universitets- og högskoleverksamhet	13	33	46	87
Forskning inom offentlig verksamhet		4	4	8
Forskning inom näringslivet	1		1	2
Annan anställning inom offentlig verksamhet	1		1	2
Annan anställning inom näringslivet		1	1	2
Totalt	15	38	53	100

Kilde: Undersøkelse av Karriärvägar för forskare inom utbildningsvetenskap, NIFU STEP 2007

Det er heller ikke overraskende at respondentene – forskere i utbildningsvetenskap – i stor utstrekning har tatt eller planlegger å ta doktoreksamen i fagfeltet pedagogikk. Men også andre samfunnsvitenskapelige emner, naturvitenskap og medisin og helse er representert.

Tabell 15 *Fagfelt for avlagt eller planlagt doktoreksamen*

Fagfelt	Menn	Kvinner	Alle	Prosent
Pedagogikk	9	22	31	58
Annat samhällsvetenskapligt ämne	1	3	4	8
Humaniora		1	1	2
Konst			0	0
Matematikk/naturvitenskap/teknikvetenskap	2	1	3	6
Medisin og helse		4	4	8
Lantbruk og fiske/veterinärvetenskap			0	0
Annat	3	7	10	19
Totalt	15	38	53	100

Kilde: Undersøkelse av Karriärvägar för forskare inom utbildningsvetenskap, NIFU STEP 2007

Respondentene ble forelagt en oversikt over temaområder og ble bedt om å velge hvilket som best samsvarte med temaet for avhandlingen deres. Flest kryss oppnådde *individuell læring*, men også *didaktikk* og *utdanningsystem* ble angitt av mange.

Tabell 16 Temaområde for doktoravhandlingen

Temaområde	Menn	Kvinner	Alle	Prosent
Utbildningshistoria		1	1	2
Utbildningssystem	3	6	9	17
Värdefrågor		2	2	4
Individens lärande	6	11	17	32
Grupprocesser	1	5	6	11
Didaktik	4	8	12	23
Professioner	1	1	2	4
Effektstudier		2	2	4
Ubesvart		2	2	4
Totalt	15	38	53	100

Kilde: Undersøkelse av Karriärvägar för forskare inom utbildningsvetenskap, NIFU STEP 2007

4.2 Innholdet i forskerutdanningen

En av fire respondenter oppga at de var/er knyttet til en forskerskole under forskerutdanningen. Det dreier seg om forskerskoler knyttet til, i første rekke, svenske universiteter og høyskoler.

Tabell 17 Tilknytning til forskerskole under forskerutdanningen

	Menn	Kvinner	Alle	Prosent
Ja	4	9	13	25
Nei	11	29	40	75
Totalt	15	38	53	100

Kilde: Undersøkelse av Karriärvägar för forskare inom utbildningsvetenskap, NIFU STEP 2007

To av tre respondenter mente at det vitenskapelige utbyttet av forskerutdanningen var bra (mye eller ganske) selv når de ser bort fra arbeidet med avhandlingen. En av seks mente derimot at utbyttet var dårlig.

Tabell 18 Vurdering av det vitenskapelige utbyttet av forskerutdanningen bortsett på arbeidet med avhandlingen

Vurdering	Menn	Kvinner	Alle	Prosent
Mycket bra	4	14	18	34
Ganska bra	6	10	16	30
Tillfredsställande	3	8	11	21
Ganska dåligt	2	6	8	15
Mycket dåligt			0	0
Totalt	15	38	53	100

Kilde: Undersøkelse av Karriärvägar för forskare inom utbildningsvetenskap, NIFU STEP 2007

Respondentenes arbeidsform varierer, med større eller mindre integrasjon i det forskermiljøet de var knyttet til. En tredjepart arbeidet/arbeider innen rammen av et prosjekt eller program med aktiv deltakelse av kolleger. Halvparten var alene om forskningsprosjektet, men fikk viktige faglige impulser fra kolleger. En av seks var bare alene, blant disse var det flere kvinner enn menn.

Tabell 19 Vurdering av graden av integrasjon i forskermiljøet

Vurdering	Menn	Kvinner	Alle	Prosent
Jag arbeidet hovedsakligens ensam på mitt forskningsprosjekt uten någon särskild kontakt med andra	1	7	8	15
Jag arbeidet hovedsakligens ensam på mitt forskningsprosjekt, men fikk viktiga ämnesmässiga impulser från kollegor	6	19	25	47
Mitt forskningsprosjekt ingick i ett större projekt/program där även andra kollegor deltog	8	12	20	38
Totalt	15	38	53	100

Kilde: Undersøkelse av Karriärvägar för forskare inom utbildningsvetenskap, NIFU STEP 2007

Et flertall av respondentene mener at forskerutdanningen har bidratt til å styrke hans/hennes nasjonale svenske kontaktnett på en god måte (meget bra eller ganske bra). Halvparten mener at det internasjonale kontaktnettet er styrket. Men det er også mange som mener at nettverkene i *liten* grad er blitt styrket gjennom forskerutdanningen. Det gjelder en femtedel av respondentene når det gjelder nasjonale nettverk og så mange som en tredjedel når det gjelder internasjonale nettverk.

Tabell 20 Vurdering av forskerutdanningens betydning for styrket nasjonalt kontaktnett

Vurdering	Menn	Kvinner	Alle	Prosent
Mycket bra	2	9	11	21
Ganska bra	6	13	19	36
Tillfredsställande	4	7	11	21
Ganska dåligt	3	8	11	21
Mycket dåligt			0	0
Ubesvart		1	1	2
Totalt	15	38	53	100

Kilde: Undersøkelse av Karriärvägar för forskare inom utbildningsvetenskap, NIFU STEP 2007

Tabell 21 Vurdering av forskerutdanningens betydning for styrket internasjonalt kontaktnett

Vurdering	Menn	Kvinner	Alle	Prosent
Mycket bra	4	11	15	28
Ganska bra	6	6	12	23
Tillfredsställande	2	8	10	19
Ganska dåligt	2	10	12	23
Mycket dåligt	1	3	4	8
Totalt	15	38	53	100

Kilde: Undersøkelse av Karriärvägar för forskare inom utbildningsvetenskap, NIFU STEP 2007

4.3 Forskningsmiljøet

De fleste respondentene oppgir å ha (hatt) en hovedveileder i eget forskningsmiljø. Bare noen få oppgir å ha (hatt) en biveileder i tillegg til hovedveilederen.

Tabell 22 Hovedveileder i respondentens eget forskningsmiljø

	Menn	Kvinner	Alle	Prosent
Ja	14	32	46	87
Nei	1	6	7	13
Totalt	15	38	53	100

Kilde: Undersøkelse av Karriärvägar för forskare inom utbildningsvetenskap, NIFU STEP 2007

Tabell 23 Biveileder/mentor i respondentens eget forskningsmiljø

	Menn	Kvinner	Alle	Prosent
Ja	2	8	10	19
Nei	2	7	9	17
Ubesvart	11	23	34	64
Totalt	15	38	53	100

Kilde: Undersøkelse av Karriärvägar för forskare inom utbildningsvetenskap, NIFU STEP 2007

De fleste er i større eller mindre grad tilfreds med veiledningen de har mottatt. Noen få kvinnelige respondenter er derimot misfornøyd med veiledningen. Som årsaker til dette oppgis dels manglende faglig kompetanse og dels vanskelige samarbeidsforhold.

Tabell 24 Vurdering av hvordan veiledningen fungerte

Vurdering	Menn	Kvinner	Alle	Prosent
Mycket bra	5	14	19	36
Ganska bra	8	8	16	30
Tillfredsställande	1	13	14	26
Ganska dåligt		3	3	6
Mycket dåligt	1		1	2
Totalt	15	38	53	100

Kilde: Undersøkelse av Karriärvägar för forskare inom utbildningsvetenskap, NIFU STEP 2007

De fleste respondenter vurderte ressursituasjonen under forskerutdanningen som god eller i det minste tilfredsstillende. Hver åttende respondent – nesten bare kvinner – fant imidlertid ressursituasjonen vanskelig.

Tabell 25 Vurdering av ressursituasjonen under forskerutdanningen

Vurdering	Menn	Kvinner	Alle	Prosent
Mycket bra	5	7	12	23
Ganska bra	5	16	21	40
Tillfredsställande	4	7	11	21
Ganska dåligt	1	5	6	11
Mycket dåligt		3	3	6
Totalt	15	38	53	100

Kilde: Undersøkelse av Karriärvägar för forskare inom utbildningsvetenskap, NIFU STEP 2007

4.4 Utenlandsopphold

Bare en av seks respondenter hadde gjennomført eller planlagt et utenlandsopphold innenfor rammen av forskerutdanningen. Dette er en forholdsvis lav andel. En norsk undersøkelse av to kull doktorgradskandidater viste at 40 prosent av kandidatene hadde hatt et faglig utenlandsopphold under doktorgradsperioden (Kyvik og Olsen: Doktorgradsutdanning og karrieremuligheter. NIFU STEP-rapport under utarbeidelse).

Tabell 26 Gjennomført eller planlagt utenlandsopphold

	Menn	Kvinner	Alle	Prosent
Ja	3	6	9	17
Nei	12	32	44	83
Totalt	15	38	53	100

Kilde: Undersøkelse av Karriärvägar för forskare inom utbildningsvetenskap, NIFU STEP 2007

Blant de 9 respondenter som *hadde* hatt et utenlandsopphold var 3 menn og 6 kvinner, og det dreier seg for de fleste om relativt kortvarige opphold på mindre enn 6 måneder. Alle de som reiste ut dro enten til miljøer i Europa eller Nord-Amerika, og alle vurderte utbyttet av oppholdet som meget bra. Forskningssamarbeid og sampublisering med utenlandske kolleger oppgis som viktige resultater av utenlandsoppholdet. Noen nevner også etablering av kontaktnett i seg selv, samt større innsikt i teknikk og metode.

Tabell 27 Utenlandsoppholdets varighet. Antall måneder.

Antall måneder	Menn	Kvinner	Alle
2		2	2
3	1	1	2
5		1	1
12		1	1
13	1		1
Ubesvart	1	1	2
Totalt	3	6	9

Kilde: Undersøkelse av Karriärvägar för forskare inom utbildningsvetenskap, NIFU STEP 2007

Tabell 28 Region for utenlandsopphold

Region	Menn	Kvinner	Alle
Norden			0
Övriga Europa	2	3	5
USA/Kanada	1	2	3
Övriga världen			0
Ubesvart		1	1
Totalt	3	6	9

Kilde: Undersøkelse av Karriärvägar för forskare inom utbildningsvetenskap, NIFU STEP 2007

Tabell 29 Vurdering av det vitenskapelige utbyttet av utenlandsoppholdet

Vurdering	Menn	Kvinner	Alle
Mycket bra	3	4	7
Ganska bra			0
Tillfredsstillende			0
Ganska dåligt			0
Mycket dåligt			0
Ubesvart		2	2
Totalt	3	6	9

Kilde: Undersøkelse av Karriærvægar for forskare inom utbildningsvetenskap, NIFU STEP 2007

Tabell 30 Resultat av utenlandsoppholdet

	Menn	Kvinner	Alle
Jag har publisert vitenskaplig arbeid tillsammans med utlândsk(a) kollega(or)	2	3	5
Jag har etablert varaktigt forskningssamarbeid med utlândsk(a) kollega(or)	3	5	8
Jag har lært meg nye tekniker/metoder som jeg antageligvis ikke skulle ha lært meg i Sverige	3	1	4
Forskningsprosjektet gjennomgikk en omorientering	1	1	2
Jag fikk et betydelig større kontaktnêt enn jeg hadde tidligere	3	3	6
Andra resultat	0	0	0

Kilde: Undersøkelse av Karriærvægar for forskare inom utbildningsvetenskap, NIFU STEP 2007

N=9. Noen respondenter oppgir flere forhold.

Men de fleste har altså *ikke* gjennomfôrt eller planlagt utenlandsopphold. Den hyppigste årsak til dette er familiefôrpliktelser, med ogsâ finansieringsproblemer nevnes av mange som et hinder.

Tabell 31 Årsak til at man ikke har gjennomfôrt eller planlagt utenlandsopphold

Årsak	Menn	Kvinner	Alle
Problem med finansiering	3	10	13
Fôr tidskrævande i fôrholdende till nytta	2	1	3
Familjefôrpliktelser	6	15	21
Min egen motivasjon		3	3
Brist pâ kontakter med utlândska lærosæten med fôr meg re	1	5	6
Forskningen var knuten till Sverige	5	5	10
Annan		0	0
Totalt	17	39	56

Kilde: Undersøkelse av Karriærvægar for forskare inom utbildningsvetenskap, NIFU STEP 2007

N=44. Noen respondenter oppgir flere årsaker.

At det er få som har hatt utenlandsopphold kan ha sammenheng med at UVK ikke har vektlagt internasjonal mobilitet i programmet. Ressurstilgang til utenlandsopphold har vært vurdert som en begrensing. Familiefôrpliktelser er et viktig hinder. Mange av doktorandene har/har hatt prosjekter som er knyttet til en svensk kontekst. Forholdsvis stor andel har hatt *individuell læring* som tema, innenfor en kvalitativ forskningsinnretning. Dette kan kanskje bidra til å gjôre utenlandsopphold mindre aktuelt.

5 Yrke/arbeid i dag

UVK har også ønsket å få belyst hvordan nytten av doktortjenesten vurderes i forhold til nåværende yrkesaktivitet. På svartidspunktet oppga 23 av respondentene at de hadde avlagt doktoreksamen. Av disse var 19 kvinner og 4 menn. Over halvparten av respondentene med avlagt doktoreksamen hadde fast stilling. Mange hadde midlertidig stilling, en respondent var postdoktor og en var ikke yrkesaktiv.

5.1 Yrkesvirksomhet

Tabell 32 Yrkesstatus for respondenter med avlagt doktorgrad

Status	Menn	Kvinner	Alle	Prosent
Fast anställd	2	11	13	57
Postdoktor		1	1	4
Annan tilfeldig anställning	2	6	8	35
Ikke yrkesaktiv		1	1	4
Totalt	4	19	23	100

Kilde: Undersøkelse av Karriärvägar för forskare inom utbildningsvetenskap, NIFU STEP 2007

To av tre respondenter har arbeidsplass ved den samme institusjon som de tok doktoreksamen ved. Bare en respondent arbeider i privat industri/næringsliv.

Tabell 33 Nåværende arbeidsplass for respondenter med avlagt doktorgrad

Arbeidsplass	Menn	Kvinner	Alle
Vid samma universitet/vetenskapliga högskola som där jag tog min doktorsexamen	3	13	16
Vid annat universitet/vetenskaplig högskola än där jag tog min doktorsexamen		3	3
Inom förskola			0
Inom grundskola	1		1
Inom gymnasium			0
Inom folkhögskola			0
I privat industri/næringsliv		1	1
I annan offentlig verksamhet			0
I annan privat verksamhet			0
Annan		1	1
Ikke yrkesaktiv		1	1
Totalt	4	19	23

Kilde: Undersøkelse av Karriärvägar för forskare inom utbildningsvetenskap, NIFU STEP 2007

Arbeidsoppgavene i stillingen er for de fleste vedkommende forskning og/eller undervisning, evt. i kombinasjon. Noen av de kvinnelige doktorene innehar andre typer stillinger, som utredning og forvaltning, informasjon eller konsulentvirksomhet/ rådgivning.

Tabell 34 Hovedarbeidsoppgave i stillingen for respondenter med avlagt doktorgrad

Oppgave	Menn	Kvinner	Alle
Postdoktorstipendiat		1	1
FoU (forsknings- og utvecklingsarbeite)	1	1	2
Forskning i kombination med undervisning		7	7
Ledning av FoU	1		1
Annan typ av ledning			0
Undervisning	2	3	5
Information		1	1
Utredning/förvaltning		2	2
Konsultoppdrag/rådgivning		1	1
Annan		1	1
Ikke yrkesaktiv eller ubesvart		2	2
Totalt	4	19	23

Kilde: Undersökelse av Karriärvägar för forskare inom utbildningsvetenskap, NIFU STEP 2007

Dersom respondentene hadde kunnet velge fritt, ville nesten alle valgt å arbeide ved et universitet eller høgskole. Bare to av dem som besvarte spørsmålet foretrakk et annet arbeidssted – én gymnasieskolen og én privat næringsliv.

Tabell 35 Ønsket arbeidssted dersom respondenten hadde kunnet velge fritt

Arbeidssted	Menn	Kvinner	Alle
Universitet eller høgskola	3	16	19
Förskola			0
Grundskola			0
Gymnasium	1		1
Folkhögskola			0
Privat industri/näringsliv		1	1
Annan offentlig verksamhet			0
Annan privat verksamhet			0
Annan			0
Ubesvart		2	2
Totalt	4	19	23

Kilde: Undersökelse av Karriärvägar för forskare inom utbildningsvetenskap, NIFU STEP 2007

Tabellen omfatter personer som har avlagt doktoreksamen.

Mens bare en av respondentene hadde postdoktorstilling på svartidspunktet, svarte fem at du kunne tenkt seg en slik stilling, dersom de hadde kunnet velge fritt. Flertallet av respondentene ønsket å arbeide med forskning, evt. i kombinasjon med undervisning. Men fem av respondentene oppga at de ønsket andre arbeidsoppgaver enn forskning.

Tabell 36 Ønsket arbeidsoppgave dersom respondenten hadde kunnet velge fritt

Oppgave	Menn	Kvinner	Alle
Postdoktorstipendiat	1	4	5
FoU (forsknings- og utvecklingsarbeite)	1	3	4
Forskning i kombination med undervisning		7	7
Ledning av FoU	1		1
Annan typ av ledning		1	1
Undervisning	1		1
Information			0
Utredning/förvaltning		1	1
Konsultoppdrag/rådgivning		1	1
Annan		1	1
Ubesvart		1	1
Totalt	4	19	23

Kilde: Undersøkelse av Karriärvägar för forskare inom utbildningsvetenskap, NIFU STEP 2007

Tabellen omfatter personer som har avlagt doktoreksamen.

5.2 Nytten av forskerutdanningen

Den generelle nytten av forskerutdanningen ser ut til å være forholdsvis god. Fire av fem respondenter oppgir at forskerutdanningen i høy eller meget høy grad var relevant for de arbeidsoppgaver som respondentene har på svartidspunktet. Bare en respondent oppgir at forskerutdanningen er helt uten relevans.

Tabell 37 Vurdering av forskerutdanningens relevans for de arbeidsoppgaver som utføres i dag

Vurdering	Menn	Kvinner	Alle
I mycket hög grad	3	12	15
I hög grad		4	4
Till viss del	1	1	2
Lite			0
Inte i det stora hela		1	1
Ubesvart		1	1
Totalt	4	19	23

Kilde: Undersøkelse av Karriärvägar för forskare inom utbildningsvetenskap, NIFU STEP 2007

Tabellen omfatter personer som har avlagt doktoreksamen.

Som svar på spørsmålene om hva som kunne vært styrket i forskerutdanningen, får vi et mer nyansert bilde av hva forskerne er tilfreds med. Karriereplanlegging og forskningsledelse er elementene som flest forskere mener burde vektlegges i større grad. Mange er fornøyd med vektleggingen av de sentrale disiplinene i forskerutdanningen; teori, metode og vitenskapsteori.

Tabell 38 Vurdering av hvilke elementer forskerutdanningen burde vektlegge.

Elementer	Ja, mycket mer	Ja, lite mer	Som forventat	Nej, ej aktuelt	Ubesvart
Forskningsledning	9	6	4	2	2
Förmedling av forskningsresultat	3	7	9	1	3
Teoretisk fördjupning		5	14	1	3
Metodisk fördjupning	1	4	14	1	3
Vetenskapsteori		3	16	1	3
Samarbete i forskningsgruppe	4	6	8	2	3
Tværvetenskaplig samarbeide		9	10	1	3
Fördjupning inom utbildningsvetenskap	1	4	11	3	4
Internasjonelt samarbeide	4	9	6	1	3
Forskningsetiske spørsmål		2	16	2	3
Kommersialisering/teknologiöverføring av forskningsresultat	1	6	7	6	3
Karriärplanering/kånnedom om alternativa karriärvågar	11	5	1	3	3

Kilde: Undersøkelse av Karriärvågar for forskare inom utbildningsvetenskap, NIFU STEP 2007

Tabellen omfatter personer som har avlagt doktoreksamen.

Kvinnene kan ut fra besvarelsene se ut til å være mer engasjert enn mennene i spørsmålene om hva som burde vektlegges mer i forskerutdanningen. De fleste som etterspør mer karriereveiledning er kvinner.

De fleste av dem som har tatt doktoreksamen ville, sett i ettertid, ha foretrukket å ha andre oppgaver som undervisning og veiledning i tillegg til den egentlige forskerutdanningen. Forutsetningen er at den tid som brukes på disse oppgavene legges til, slik at netto doktorandtid ikke blir redusert. Andre respondenter ville ha foretrukket å arbeide konsentrert med forskningsprosjektet sitt i hele doktorandperioden. Vi har ikke spurt om hvilken arbeidsform de hadde, så vi kan ikke si om samsvaret mellom faktisk og foretrukket arbeidsform.

Tabell 39 Foretrukket arbeidsform, sett i ettertid

	Menn	Kvinner	Alle
Att arbeide konsentrert med mitt forskningsprosjekt under hela forskarutbildningen	1	7	8
Att andre oppgaver lades till en del av forskarutbildningen (t.ex. 20 - 25 % undervisning, vägledning o.d.) utöver forskningen, samtidig som utbildningstiden förlängdes i motsvarande grad.	3	10	13
Ubesvart		2	2
Totalt	4	19	23

Kilde: Undersøkelse av Karriärvågar for forskare inom utbildningsvetenskap, NIFU STEP 2007

Tabellen omfatter personer som har avlagt doktoreksamen.

6 Oppsummering

I utgangspunktet var det 143 aktuelle respondenter i denne kartleggingen av karriereveier for doktorandene i prosjektene som fikk UVK-midler i 2001 eller/og 2002. av disse har kun 53 eller ca 1/3-del besvart undersøkelsen. Som det fremgår av denne gjennomgangen er det forholdsvis få respondenter i en del av svarkategoriene. Dette gjør at materialet har begrenset verdi som grunnlag for generalisering om hele populasjonen. Det er dessuten begrenset hvilke krysstabellanalyser som kan gjøres uten fare for at enkeltpersoner vil kunne identifiseres.

Det er langt flere kvinner enn menn som har besvart spørreundersøkelsen. Forskjellene mellom kjønnene gjelder bakgrunn, erfaringer og vurderinger av doktorutdanningen. Av de som har brukt den åpne svarmuligheten er det mange som påpeker problemene med ressurstilgang og manglende trygghet som følge av dette, både under og etter dokortjenesten.

Kjønn og alder

- Av de 53 respondentene er 38 kvinner og 15 menn, dvs. kvinnene utgjør 61 prosent av respondentene.
- To av tre respondenter er 50 år eller yngre på svartidspunktet. Gjennomsnittsalderen for alle er 45 år, for mennene 42 år og kvinnene 46 år.

Utdanning og yrkesbakgrunn

- Blant de som har besvart spørsmålet om eksamensår har halvparten avlagt eksamen i løpet av de siste 10 år.
- Respondentenes alder på eksamenstidspunktet variere fra 21 år til 57 år.
- 40 prosent av respondentene har kandidateksamen i pedagogikk, av disse er flest kvinner.
- Halvparten av respondentene, kvinner som menn, oppgir å ha lærerutdanning.
- Før forskerutdanningen ble påbegynt arbeidet halvparten av respondentene ved et universitet eller høyskole, blant menn gjaldt dette to av tre.
- Vel halvparten starter forskerutdanningen mellom ett og fem år etter kandidateksamen, mens en tredjedel venter mer enn fem år før de starter.

Forskerutdanning

- Startåret for forskerutdanningen blant respondentene i undersøkelsen fordeler seg over tidsrommet 1993-2005, men de fleste startet i ett av årene 2000-2004.
- Hver fjerde doktoreksamen er eller vil bli avlagt ved Göteborgs universitet.
- Få respondenter har avlagt licentiateksamen, og ingen av de øvrige planlegger å avlegge den.

- Få avla doktoreksamen før 2006. Drøyt en tredel avla doktoreksamen i 2006. I løpet av 2007 vil ytterligere 26 prosent ta den. De øvrige regner med å bli ferdig i 2008, og noen få i 2009 eller 2010.
- I stor utstrekning har disse tatt eller planlegger å ta doktoreksamen i fagfeltet pedagogikk.
- Flest oppgir at innretningen på avhandlingen er *individuell læring*, men også *didaktikk* og *utdanningsystem* ble angitt av mange.
- To av tre respondenter mente at det vitenskapelige utbyttet av forskerutdanningen var bra. En av seks mente at utbyttet var dårlig.
- En tredjepart arbeidet/arbeider innen rammen av et prosjekt eller program med aktiv deltakelse av kolleger. En av seks var arbeidet kun, blant disse var det flere kvinner enn menn.
- De fleste er i større eller mindre grad tilfreds med veiledningen de har mottatt. Noen få mannlige respondenter er derimot misfornøyd med veiledningen.
- Hver åttende respondent – nesten bare kvinnelige – fant ressursituasjonen vanskelig.
- En av seks respondenter hadde gjennomført eller planlagt et utenlandsopphold innenfor rammen av forskerutdanningen.

Utenlandsopphold

- Blant de 9 respondenter som *hadde* hatt et utenlandsopphold var 3 menn og 6 kvinner, og det dreier seg for de fleste om relativt kortvarige opphold på mindre enn 6 måneder.
- Den hyppigste årsak til ikke å dra er familieforpliktelser, dernest finansieringsproblemer.

Yrkesvirksomhet

- To av tre respondenter har arbeidsplass ved den samme institusjon som de tok doktoreksamen ved. Bare en respondent arbeider i privat industri/næringsliv.

Nytten av forskerutdanningen

- Karriereplanlegging og forskningsledelse er elementene som flest forskere mener burde vektlegges i større grad, kvinner i større grad enn menn.
- Mange er fornøyd med vektleggingen av de sentrale disiplinene i forskerutdanningen; teori, metode og vitenskapsteori.

7 Avsluttende refleksjon

Når det gjelder kvalitet i forskerutdanningsprogrammene virker det som om de fleste er fornøyd. Men det er en del strukturelle utfordringer knyttet til konstitueringen av utbildningsvetenskap som vitenskapsområde gjennom doktorandutbildningen.

1. Pedagogikk har en dominerende rolle
2. Overgangen fra grunnutdanning til doktorandtjeneste tar lang tid
3. Det tar lang tid for doktorandene å bli ferdig.
4. Punkt 2 og 3 sammen fører til at det blir relativt høy alder på kandidatene når de er ferdige doktorer
5. Det synes å være et uoversiktlig finansieringssystem
6. Kvinnene er i flertall i området
7. Det synes som om ett læreseter er veldig dominerende
8. Internasjonaliseringsdimensjonen synes å være fraværende.

Litteratur

Blomkvist, Linda & Göran Melin (2006): Forskarstuderande under och efter utbildningen

Jämförande offentlig statistik från Sverige och Danmark. Institutet för studier av utbildning och forskning (SISTER) Arbetsrapport 2006-51. Stockholm, SISTER.

Brofoss, Karl Erik og Terje Bruen Olsen (2007): Utenlandske statsborgere med norsk doktorgrad. Oslo: NIFU STEP Rapport nr. 5/2007.

Bruen Olsen, Terje (2007): Doktorgrad – og hva så? Om doktorenes yrkeskarriere. Oslo: NIFU STEP Rapport nr. 20/2007.

Kyvik, Svein, Terje Bruen Olsen og Agnete Vabø (2003): Postdoktorordningen. Oslo: NIFU skriftserie nr. 37/2003.

Norges forskningsråd (2002): Evaluering av norsk forskerutdanning. Oslo: Norges forskningsråd.

Tvede, Olaf (2002): Doktorgradstudenter og gjennomstrømming i norsk forskerutdanning. Oslo: NIFU Skriftserie nr. 3/2002

Tvede, Olaf og Elisabeth Hovdhaugen (2002): Belysning av den organiserte doktorgradsutdanningen ved Universitetet i Bergen. Oslo: NIFU Skriftserie nr. 20/2002.

Tabelloversikt

Tabell 1	Oversikt over målgruppen	8
Tabell 2	Respondentenes fødselsår, i tiårsperioder	9
Tabell 3	År for avsluttet kandidateksamen	10
Tabell 4	Område for kandidateksamen	10
Tabell 5	Andel med lærerutdanning	11
Tabell 6	Yrkestilknytning før påbegynt forskerutdanning	11
Tabell 7	Sysselsetting mellom kandidateksamen og påbegynt forskerutdanning	11
Tabell 8	Tidsspenn mellom kandidateksamen og påbegynt forskerutdanning	12
Tabell 9	År for påbegynt forskerutdanning	13
Tabell 10	År for avlagt eller planlagt licentiateksamen	13
Tabell 11	År for avlagt eller planlagt doktoreksamen	14
Tabell 12	Lærested for avlagt eller planlagt doktoreksamen	14
Tabell 13	Finansieringskilder for forskerutdanningen	15
Tabell 14	Karriereplaner ved starten av forskerutdanningen	15
Tabell 15	Fagfelt for avlagt eller planlagt doktoreksamen	15
Tabell 16	Temaområde for doktoravhandlingen	16
Tabell 17	Tilknytning til forskerskole under forskerutdanningen	16
Tabell 18	Vurdering av det vitenskapelige utbyttet av forskerutdanningen bortsett på arbeidet med avhandlingen	16
Tabell 19	Vurdering av graden av integrasjon i forskermiljøet	17
Tabell 20	Vurdering av forskerutdanningens betydning for styrket nasjonalt kontaktnett	17
Tabell 21	Vurdering av forskerutdanningens betydning for styrket internasjonalt kontaktnett	17
Tabell 22	Hovedveileder i respondentens eget forskningsmiljø	18
Tabell 23	Biveileder/mentor i respondentens eget forskningsmiljø	18
Tabell 24	Vurdering av hvordan veiledningen fungerte	18
Tabell 25	Vurdering av ressursituasjonen under forskerutdanningen	18
Tabell 26	Gjennomført eller planlagt utenlandsopphold	19
Tabell 27	Utenlandsoppholdets varighet. Antall måneder.	19
Tabell 28	Region for utenlandsopphold	19
Tabell 29	Vurdering av det vitenskapelige utbyttet av utenlandsoppholdet	20
Tabell 30	Resultat av utenlandsoppholdet	20
Tabell 31	Årsak til at man ikke har gjennomført eller planlagt utenlandsopphold	20
Tabell 32	Yrkesstatus for respondenter med avlagt doktorgrad	21
Tabell 33	Nåværende arbeidsplass for respondenter med avlagt doktorgrad	21
Tabell 34	Hovedarbeidsoppgave i stillingen for respondenter med avlagt doktorgrad	22
Tabell 35	Ønsket arbeidssted dersom respondenten hadde kunnet velge fritt	22
Tabell 36	Ønsket arbeidsoppgave dersom respondenten hadde kunnet velge fritt	23

Tabell 37	Vurdering av forskerutdanningens relevans for de arbeidsoppgaver som utføres i dag	23
Tabell 38	Vurdering av hvilke elementer forskerutdanningen burde vektlegge.	24
Tabell 39	Foretrukket arbeidsform, sett i ettertid	24

Vedlegg 1: Respondentenes kommentarer

Kommentar til undersøkelsen fra 17 av respondentene.

1. Angående ressurstilgang under doktortjenesten

”Problem med finansiering og ansvar for dette då jag är antagen som doktorand vid ett lärosäte och har tjänstgjort som adjunkt vid ett annat. Vissa år har jag haft mindre än 20 % tid för forskarutb. och forskningsprojeckt. En omöjlig situation och vi är många som har det så här.”

”Jag vill föreslå möjligheter till doktorandtjänster för samtliga antagna doktorander.”

”Vid XX universitet är det brukligt att anställa doktorander enbart fram till licentiatexamen, ofta med hänvisning till att det är svårt att få fram finansiering till en hel doktorsexamen. När licentiatoppsatsen är avklarad får man se om det finns möjlighet till fortsatta studier mot doktorsexamen. Detta leder till en mycket otrygg situation för doktoranden. Det leder även till avsevärt merarbete om man (som jag) skriver en monografi eftersom att man då måste göra två monografier - en för lic och en för doktor. Situationen är inte rimlig då den försätter doktoranden i en situation där man inte vet om utbildningen kommer att leda fram till doktorsexamen eller inte. Licentiatexamen borde tas bort helt och hållet då det inte finns någon motsvarighet i utlandet. Det är min starkaste och viktigaste åsikt när det gäller förbättring av forskarutbildningen.”

”Har genomfört största delen av forskarutbildningen utan finansiering, samtidigt som jag arbetat 100% inom gymnasieskolan och/eller lärarutbildningen. Har i år fått strategimedel för att slutföra avhandlingsskrivandet från min arbetsgivare, tillsammans med viss projektanställning inom VR.”

”I stort är jag nöjd. Det är väl det ekonomiska som är det svåraste.”

2. Angående ressurstilgang etterpå

”Det känns egendomligt att tänka sig att jag doktorerat för att eventuellt fastna i lärarutbildning. Att få forskningsanslag verkar vara oerhört svårt. Jag tycker att det är en egendomlig resursanvändning att folk lägger ner ca fem år på att utbilda sig till forskare och sen kanskje inte få använding av sin utbildning. Pengabrist, visst, men även detta borde det finnas vissa strategier kring. Å andra sidan är själva utb. en häftig och oerhört lärorik lärarik resa.”

”Otroligt tufft efter doktorsexamen. Känner mig straffad för min tvärvetenskapliga avhandling. Nu känns det som den mesta finansieringen är inomvetenskapligt orienterad, och givetvis blir inte en tvärvetenskaplig ansats högst rankad då.”

”Jag återgick till full undervisning veckan efter min disputation 12 januari 2007. I höst har jag finansiering för tre månaders forskning från högskolans Nt-nämd + institutionen. Jag skulle behövt ingå i en större forskargrupp för att planera nya forskningsaktiviteter och finansiering av dessa. Svårt att få tid att ansöka! Önskar postdoc att söka. Känner mig orolig för att man måste vara professor för att ha chans att få forskningsanslag för de idéer man vill driva. Det

känns inte är så enkelt när man kommer från en liten miljö! Har sökt pengar vid Crawfordsstiftelsen, Stint och NSHU men har ännu inte fått något beviljat. Har sökt befodran till lektor, vilket jag hoppas ökar möjligheterna till forskning.”

”1. Om målet är att man ska bli ”lärare” eller ”pengasökare” så borde större del av forskarutbildningen handla om det. Som det är nu känner man sig värdelös på det man förväntas göra (söka pengar + undervisa), trots att man gjort ett gott arbete under doktorandtiden (genomfört kurser, skrivit avhandling, artiklar, deltagit i vetenskapliga seminarier, konferenser, etc).

2. Det känns lite sorgligt att man efter allt jobb med avhandling etc inte se någon säker framtid... speciellt i relation till kursare på grundnivå som valt en annan yrkesbana.

3. Doktorer verkar inte attraktiva i detta land, varken inom högskolan eller i industrin. Motsvarande satsningar borde ligga på att finansiera doktorer som doktorander. Avsaknad av aktiva seniora forskare var ett stort problem under min forskarutbildning.”

”Jag hoppas att inom kort jag får stöd från VR för att bygga upp min egen forskargrupp och sätta Sverige i medicinsk pedagogik kartan.”

3. Angående forskerutdanningen

”Större stöd från handledaren i början av forskarutbildningen.”

”Den tvärvetenskapliga forskarskola där jag ingår har haft ett undermåligt ledarskap, och inget mål att varken integrera eller lotsa oss doktorander framåt i karriären, eller ens skriva gemensamma ansökningar eller forskningsprogram.”

”Min erfarenhet är att didaktisk forskning på ämnesinstitutioner behöver hjälp från pedagogiska institutioner. Å andra sidan tror jag att pedagogerna behöver kontakterna med ämnesinstitutionerna, eftersom utbildningens innehåll och krav varierar så mycket mellan ämnen.”

”Jag tvingades att specificera mitt forskningsområde till pedagogik. Men det område jag forskar inom är egentligen didaktik, inte det innehåll jag fokuserar på.”

”Det förutsätts att man bara varit i en region, det går inte att svara både USA och övriga länder. Det var svårt att svara på avslutande fråga eftersom min egen forskarutbildning mycket var en egen skapelse, hade jag följt institutionens mall hade jag inte fått mycket till forskningsutbildning.”

4. Angående arbeidsoppgaver etter endt doktortjeneste

”Det finns få möjligheter till att ägna sig åt forskning eller utvecklingsarbeite efter forskarutbildningen. Inom lärarutbildningen behövs disputerade lärare i undervisning och handledning av examensarbeten. Det känns tungt att återgå till 100 % undervisning efter disputationen. Skulle gärna vilja undervisa på 50 % och skriva på 50 %.”

”Önskar att möjlighet fanns för postdoc tjänst eller på annat sätt kunna bedriva fortsatt forskning i ämnet. Efter doktorsexamen ingen fast anställning utan endast projektpengar några månader. Bra att detta kan få komma fram i undersökningar som denna.”

Vedlegg 2: Spørreskjemaet

Undersøkelsen ble gjennomført med et WEB-skjema. Her er papirversjonen av skjemaet.

Karriärvägar for forskare inom utbildningsvetenskap

- Enkätundersökning av doktoranders karriärvägar

NIFU-STEP genomför för Vetenskapsrådets utbildningsvetenskapliga kommitté en undersökning av yrkesverksamhet och karriärmöjligheter för forskare inom utbildningsvetenskap, varav denna enkät utgör en del. Kommittén använder denna typ av undersökningar som underlag för strategiska beslut om stödformer och liknande. Vi har skickat enkäten till dig eftersom vi fått uppgift om att du som doktorand medverkat i ett projekt som helt eller delvis finansierats med medel från Vetenskapsrådets utbildningsvetenskapliga kommitté.

Frågorna är ordnade under följande rubriker:

- A. Utbildnings och yrkesverksamhet före forskarutbildningen
- B. Forskarutbildningen
 - Inriktning och tid*
 - Utbildningens innehåll*
 - Forskningsmiljön*
 - Utlandsvistelser*
- C. Yrkesverksamhet idag (för dig som avlagt doktorsexamen)
 - Yrkesverksamheten*
 - Nyttan av forskarutbildningen*
- D. Egna kommentarer

Enkäten kan förefalla lång, men de allra flesta frågorna besvaras enkelt genom att du kryssar för ett av flera svarsalternativ i en ruta (). I några fall ber vi om datum eller tidsuppskattningar, och på slutet finns möjlighet att fritt skriva kommentarer.

Vi hoppas att du vill hjälpa oss genom att ta dig tid att fylla i enkäten!

1. **Födelseår** 19

2. **Kön** **Man** **Kvinna**

A. Utbildning och yrkesverksamhet före forskarutbildningen

3. Vilket år/månad avslutade du din kandidatexamen?

4. Inom vilket område har du din kandidatexamen? (Sätt ett kryss)

- Pedagogik
- Annat samhällsvetenskapligt ämne
- Humaniora
- Konst
- Matematik/naturvetenskap/teknikvetenskap
- Medicin och hälsa
- Lantbruk och fiske/veterinärvetenskap
- Annat, ange vilket _____.

5. Har du en lärarutbildning? Ja Nej

6. Inom vilken verksamhet arbetade du innan du påbörjade din forskarutbildning?
(Sätt kryss för de alternativ som passar)

- Universitet eller högskola
- Förskola
- Grundskola
- Gymnasium
- Folkhögskola
- Privat industri/näringsliv
- Annan offentlig verksamhet
- Annan privat verksamhet
- Annan, ange vilken _____

7. Vad var din huvudsakliga sysselsättning under perioden mellan avslutad kandidatexamen och påbörjad forskarutbildning? (Sätt ett kryss)

- Studier för magisterexamen/masterexamen
- Arbete med att utveckla projekt för doktorsavhandlingen
- Forskning
- Undervisning
- Annat, ange vad _____

8. Hur lång tid efter kandidatexamen påbörjade du din forskarutbildning?
(Sätt ett kryss)

- Direkt
- 1-6 mån.
- 7 mån.-1 år
- 1-2 år
- 2-3 år
- 3-5 år
- Mer än 5 år

B. Forskarutbildningen

Inriktning och tid

9. Vilket år påbörjade du din forskarutbildning?
10. Har du tagit eller planerar du att ta licentiatexamen? Om ja, vilket år?
11. Har du tagit eller planerar du att ta doktorsexamen? Om ja, vilket år?
12. Vid vilket lärosäte? (ange förkortning från bifogad lista)
13. Vilka finansieringskällor har du/har du haft under din forskarutbildning?
(Sätt kryss för de alternativ som passar)

	Ja	Nej
Vetenskapsrådet, Utbildningsvetenskapliga kommittén	☐	☐
Vetenskapsrådet, annat ämnesråd	☐	☐
Universitet	☐	☐
Högskolan	☐	☐
Fond/förening	☐	☐
Industri/näringsliv	☐	☐
Annan finansiering	☐	☐
Vet ej	☐	☐

14. Vilken karriär hade du först och främst tänkt dig när du påbörjade din forskarutbildning? (Sätt ett kryss)

- Forskning inom universitets- och högskoleverksamhet
- Forskning inom offentlig verksamhet
- Forskning inom näringslivet
- Annan anställning inom offentlig verksamhet
- Annan anställning inom näringslivet
- Annan, ange vad

15. Inom vilket område ska du ta/har du din doktorsexamen? (Sätt ett kryss)

- Pedagogik
- Annat samhällsvetenskapligt ämne
- Humaniora
- Konst
- Matematik/naturvetenskap/teknikvetenskap
- Medicin och hälsa
- Lantbruk och fiske/veterinärvetenskap
- Annat, ange vilket _____.

16. **Välj det område nedan som bäst beskriver temat för din doktorsavhandling?**
(Sätt ett kryss)

- Utbildningshistoria**
Forskning inriktad på att beskriva och analysera t. ex. ämnesutvecklingen inom olika utbildningssystem.
- Utbildningssystem**
Forskning om betygs- och urvalssystem, läroplansteori, styrning och ledning, utbildningsekonomi, utbildningspolitik/policy, och liknande.
- Värdefrågor**
Forskning om demokrati, etik- och moralfrågor, frågor inom pedagogisk filosofi, och liknande.
- Individens lärande**
Forskning om kunskapsutveckling, IKT, frågor inom pedagogisk psykologi och utvecklingspsykologi med fokus på individen, och liknande.
- Grupprocesser**
Forskning om kunskapsutveckling, IKT, frågor inom pedagogisk psykologi, utvecklingspsykologi och sociologiska studier med fokus på gruppen, och liknande.
- Didaktik**
Forskning med inriktning på både allmänna och ämnesspecifika didaktiska frågeställningar, även inom specialpedagogik.
- Professioner**
Forskning om lärares arbete och yrkesidentitet, lärarutbildning, skolledares arbete, karriärval och vägledning, och liknande.
- Effektstudier**
Forskning om reformers effekter, produktivitet, effektivitet och liknande.

Utbildningens innehåll

17.

Genomför/har du genomfört din forskarutbildning vid en forskarskola Ja Nej
Om ja, vilken?

18. Hur värderar du det vetenskapliga utbytet av din forskarutbildning utöver arbetet med avhandlingen? (Sätt ett kryss)

- Mycket bra
- Ganska bra
- Tillfredsställande
- Ganska dåligt
- Mycket dåligt

19. I vilken grad var/är du ämnesmässigt integrerad i forskningsmiljön där du hade/har din huvudarbetsplats under forskarutbildningen? (Sätt ett kryss)

- Jag arbetade huvudsakligen ensam på mitt forskningsprojekt utan någon särskild kontakt med andra
- Jag arbetade huvudsakligen ensam på mitt forskningsprojekt, men fick viktiga ämnesmässiga impulser från kollegor
- Mitt forskningsprojekt ingick i ett större projekt/program där även andra kollegor deltog

Om du har några kommentarer kan du skriva dem under **D. Egna kommentarer**.

20. Hur värderar du utbytet av din forskarutbildning när det gäller förstärkning av ditt nationella kontaktnät? (Sätt ett kryss)

- Mycket bra
- Ganska bra
- Tillfredsställande
- Ganska dåligt
- Mycket dåligt

21. Hur värderar du utbytet av din forskarutbildning när det gäller förstärkning av ditt internationella kontaktnät? (Sätt ett kryss)

- Mycket bra
- Ganska bra
- Tillfredsställande
- Ganska dåligt
- Mycket dåligt

Forskningsmiljön

22. **Hade/har du en handledare i den forskningsmiljö där du huvudsakligen var/är verksam?** Ja Nej
23. **Om inte, hade/har du en biträdande handledare/mentor i din forskningsmiljö?** Ja Nej
24. **Hur bra fungerade/fungerar handledningen? (Sätt ett kryss)**
- Mycket bra
 - Ganska bra
 - Tillfredsställande
 - Ganska dåligt
 - Mycket dåligt
25. **Om det inte fungerade/fungerar bra, kan du förklara varför?**
-
-
-

26. **Hur skulle du beskriva resurssituationen (utrustning o.d.) under forskarutbildningen? (Sätt ett kryss)**
- Mycket bra
 - Ganska bra
 - Tillfredsställande
 - Ganska dålig
 - Mycket dålig

Utlandsvistelser

27. **Har du haft eller planerar du en längre tids utlandsvistelse (mer än en månad) inom ramen för forskarutbildningen?**
- Ja
 - Nej (Om nej, gå till fråga 32.)
28. **Om svaret på fråga 27 är ja, hur lång tid?**
Antal hela månader sammanlagt:
29. **Om ja, var? (Sätt ett kryss)**
- Norden
 - Övriga Europa
 - USA/Kanada
 - Övriga världen

30. **Om du vistats utomlands inom ramen för forskarutbildningen, hur värderar du det vetenskapliga utbytet?** (Sätt ett kryss)

- Mycket bra
- Ganska bra
- Tillfredsställande
- Ganska dåligt
- Mycket dåligt

31. **Om du vistats utomlands inom ramen för forskarutbildningen, gav utlandsvistelsen något av följande resultat?**

(Sätt kryss för de alternativ som passar)

- Jag har publicerat vetenskapligt arbete tillsammans med utländsk(a) kollega(or)
 - Jag har etablerat varaktigt forskningssamarbete med utländsk(a) kollega(or)
 - Jag har lärt mig nya tekniker/metoder som jag antagligen inte skulle ha lärt mig i Sverige
 - Forskningsprojektet genomgick en omorientering
 - Jag fick ett betydligt större kontaktnät än jag haft tidigare
 - Ev. andra resultat; ange vilka
-

32. **Om du inte har varit på eller planerat en utlandsvistelse inom ramen för forskarutbildningen, vilken är den viktigaste orsaken till detta?**

(Sätt kryss för de alternativ som passar)

- Problem med finansiering
 - För tidskrävande i förhållande till nyttan
 - Familjeförpliktelser
 - Min egen motivation
 - Brist på kontakter med utländska lärosäten med för mig relevant forskning
 - Forskningen var knuten till Sverige
 - Annan; ange vilken
-

Om du inte har avlagt doktorsexamen, gå til D, egna kommentarer

C. Frågor om yrke/arbete idag (för dig som avlagt doktorsexamen)

Yrkesverksamheten

33. **Är du yrkesverksam idag?** (Sätt ett kryss)

- Ja, fast anställd
- Ja, som postdoktor
- Ja, med annan tillfällig anställning
- Nej (Om nej, gå till D, egna kommentarer)

34. **Om du är yrkesverksam idag, var är din nuvarande arbetsplats?** (Sätt ett kryss)

- Vid samma universitet/vetenskapliga högskola som där jag tog min doktorsexamen
 - Vid annat universitet/vetenskaplig högskola än där jag tog min doktorsexamen
 - Inom förskola
 - Inom grundskola
 - Inom gymnasium
 - Inom folkhögskola
 - I privat industri/näringsliv
 - I annan offentlig verksamhet
 - I annan privat verksamhet
 - Annan; var?
-

35. **Om du är yrkesverksam idag, vad är huvuduppgiften i din nuvarande anställning?** (Sätt ett kryss)

- Postdoktorstipendiat
 - FoU (forsknings- och utvecklingsarbete)
 - Forskning i kombination med undervisning
 - Ledning av FoU-uppgifter
 - Annan typ av ledning
 - Undervisning
 - Information
 - Utredning/förvaltning
 - Konsultuppdrag/rådgivning
 - Annan; ange vilken
-

36. **Om du kunnat välja helt fritt, vad skulle du helst ha arbetat med idag?**
(Sätt ett kryss)

- Som postdoktorstipendiat
 - FoU (forsknings- och utvecklingsarbete)
 - Forskning i kombination med undervisning
 - Ledning av FoU-uppgifter
 - Annan typ av ledning
 - Undervisning
 - Information
 - Utredning/förvaltning
 - Konsultuppdrag/rådgivning
 - Annan; ange vilken
-

37. **Inom vilken verksamhet? (Sätt ett kryss)**

- Universitet eller högskola
 - Förskola
 - Grundskola
 - Gymnasium
 - Folkhögskola
 - Privat industri/näringsliv
 - Annan offentlig verksamhet
 - Annan privat verksamhet
 - Annan, ange vilken
-

Nyttan av forskarutbildningen

38. **Anser du att de kunskaper och erfarenheter du fick under forskarutbildningen är relevanta för arbetet som du utför idag? (Sätt ett kryss)**

- I mycket hög grad
- I hög grad
- Till viss del
- Lite
- Inte i det stora hela

39. **Borde forskarutbildningen ha lagt större vikt vid något av följande? (Sätt ett kryss för varje område)**

	Ja, mycket mer 1	Ja, lite mer 2	Som förväntat 3	Nej, ej aktuellt 4
Forskningsledning	☐	☐	☐	☐
Förmedling av forskningsresultat	☐	☐	☐	☐
Teoretisk fördjupning	☐	☐	☐	☐
Metodisk fördjupning	☐	☐	☐	☐
Vetenskapsteori	☐	☐	☐	☐
Samarbete i forskningsgrupp	☐	☐	☐	☐
Tvärvetenskapligt samarbete	☐	☐	☐	☐
Fördjupning inom utbildningsvetenskap	☐	☐	☐	☐
Internationellt samarbete	☐	☐	☐	☐
Forskningsetiska frågor	☐	☐	☐	☐
Kommersialisering/teknologiöverföring av forskningsresultat	☐	☐	☐	☐
Karriärplanering/kännedom om alternativa karriärvägar	☐	☐	☐	☐

40. **I efterhand, vad skulle du ha föredragit? (Sätt ett kryss)**

- Att arbeta koncentrerat med mitt forskningsprojekt under hela forskarutbildningen
- Att andra uppgifter lades till en del av forskarutbildningen (t.ex. 20 – 25 % undervisning, vägledning o.d.) utöver forskningen, samtidig som utbildningstiden förlängdes i motsvarande grad.

D. Egna kommentarer

Här kan Du

1. Föreslå förbättringar/ändringar i forskarutbildningen
2. Ge ytterligare kommentarer om din arbets-/yrkessituation
3. Kommentera karriärmöjligheterna efter doktorsexamen
4. Kommentera denna undersökning